

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ENERJİ POLİTİKASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ
Energy Policy of the European Union and Its Effects on Turkey

Arzu YORKAN*

Özet:

Yazar bu çalışmasında ilk olarak Avrupa Birliği'nin geçmişten günümüze enerji politikasının tarihsel sürecinden bahsetmiş ve sonrasında ise Birliğin birincil enerji tüketiminde kullandığı kaynakları tek tek ele alarak mevcut üretim, tüketim ve ithalat durumlarını incelemiştir. Üçüncü bölümde Birliğin enerji politikasının temel prensiplerinin neler olduğuna derinlemesine değinen yazar makalesinin son bölümünde de bu hedeflerin reform süreci içinde olan Türk enerji sektörünü nasıl etkilediğini ele almıştır.

Anahtar sözcükler: Avrupa Birliği, enerji, AB enerji politikaları, Türkiye enerji politikaları.

Abstract:

In this article, first of all, the historical background of energy policy of European Union is mentioned. Secondly, the current situation about the productions, consumptions and imports of the Union's energy sources – oil, natural gas, coal, nuclear energy, renewables – are analyzed. Later, the author states the main goals of European Union energy policy, which constitute completion of the internal energy market, guaranteeing supply security of energy sources, and protecting the environment. Finally, she examines the impacts of energy policy of the Union on Turkish energy sector whose reform process is currently continuing.

Keywords: European Union, energy, energy politics of EU, energy politics of Turkey.

1. GİRİŞ

Dünya enerji piyasasında önemli bir payı olan Avrupa Birliği (AB) ithalatıyla birinci tüketimiyle de ikinci sırada yer almaktadır. Mevcut durumda birincil enerji tüketiminin sadece %50'sini karşılayan AB kalan yarısını da yabancı kaynaklardan temin etmektedir. Enerji arz güvenliği için bir tehdit unsuru olan bu durum AB'yi ortak bir enerji politikası geliştirmeye zorlamıştır. Kuruluşundan bu yana Birliğin enerji politikası ekonomik gelişimine paralel olarak gelişmiştir. Gerek içerde yaşananlar – genişlemenin etkisiyle artan nüfus ve büyüyen ekonomisi dolayısıyla enerjiye olan talebin artması, tek pazarın henüz tamamlanamaması, yerli üretimin yeterli olmaması gibi etkenler – ve gerekse de dışarıda yaşanan gelişmeler – gelişmekte olan ekonomilerin global talep üzerindeki etkileri, üretim bölgelerinin istikrar ve güvenden yoksun oluşları, küresel ısınma – Birliğin enerji politikasını etkileyen unsurlar olmuştur.

Bu faktörler AB'nin enerji politikasını kaynaklarının arz güvenliğini güçlendirmek, elektrik ve doğalgaz sektörlerinde şeffaf, etkin işleyen ve tamamı entegre bir iç enerji piyasası kurmak, ve çevreyi korumak gibi temel kriterler üzerine oturtmasına sebep olmuştur. Üyelik müzakereleri devam eden Türkiye'nin ise AB'nin bu hedeflerini gerçekleştirmek için hazırladığı enerji müktesebatına uyum süreci başlamıştır. Bunun için bu çalışmamızda öncelikle AB'nin enerji politikasının tarihsel gelişimine değineceğiz, ardından kaynakların mevcut üretim, tüketim ve ithalat durumlarını inceleyeceğiz, sonrasında ise Birliğin enerji politikası oluşturan temel prensiplerden bahsedeceğiz. Son olarak da AB'nin enerji politikasının Türkiye üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedeceğiz.

2. AB'NİN ENERJİ POLİTİKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Avrupa Birliği'nin enerji politikası Birliğin de temelini oluşturan 1951 yılında Paris Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) ile başlamıştır. Bu tarihte kömür toplam enerji talebinin üçte ikisini karşılarken petrolün payı ise sadece %10'du.¹ Daha sonra 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasıyla da Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kuruldu. AAET'nin amacı nükleer gücün geliştirilmesi konusunda işbirliklerinin artırılmasına ve bu alanda yüksek araştırmalar yapılmasına olanak sağlamaktır. Her iki Antlaşma da temelde bu sektörlerde serbest ve tam entegre edilmiş piyasalar yaratmayı hedeflemişlerdir. Petrol, doğalgaz ve elektrik ise yine aynı yıl kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) sorumluluğuna verilmişti. O zamandan beri, enerji politikası ekonomik bütünleşmeye paralel bir biçimde gelişme göstermektedir.

1960'lı yıllarda enerji alanında eksiklikler olduğu fark edilmiş ve bu yönde bazı çabalar sarf edilmiştir. Bunun için Komisyon bu dönemde ortak bir enerji politikası oluşturma

* Berlin Hür Üniversitesi (Freie Universität Berlin), Otto Suhr Siyaset Bilimleri Enstitüsü'nde Enerji Güvenliği üzerine Doktorasına devam etmektedir. Aynı zamanda TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi) ve BİLGESAM'ın (Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi) Enerji Masalarında çalışmalarını sürdürmekte ve Data Mühendislik Proje ve Taahhüt Ltd. Şti'ne danışmanlık yapmaktadır.

¹ Ege, A. Yavuz, "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu", (içinde) **AB'nin Enerji Politikası ve Türkiye**, Ed. Yavuz Ege ve diğerleri, UPAV Yayınları, Ankara, May 2004, s.7.

girişimlerinde bulunmuş ve üye devletlerin buna uyması için bir takım direktifler yayınlamış ve kendilerine bazı protokoller imzalatılmıştır.

1970'li yıllarda Birliğin enerji politikası petrol krizleriyle dış şoklara maruz kalmıştır. 1973'te yaşanan birinci petrol krizi sonrası Avrupa Konseyi Eylül 1974'te kabul ettiği "Yeni Enerji Politikası Stratejisi" programı ile tüketime makul seviyeye çekilmesini, arz güvenliğinin artırılmasını ve enerji üretim ve tüketiminde çevrenin korunması öngören bir politika benimsemiştir. Böylelikle bu kriz Topluluğun enerji politikasında ilk kez bir strateji belirlenmesine sebep olmuştur. 1979 ikinci petrol kriziyle Konsey daha ileri düzeyde bir şeyler yapma gereksinimi duyarak Haziran 1980'de 1990 yılında ulaşılması gereken hedefleri belirlemiştir. Bu hedefler üye ülkelerin petrol tüketimini ve ithalatını kısmaları, enerji tasarrufuna gitmeleri ve Topluluğun enerji politikası amaçlarına uyum göstermeleri gerektiği şeklindeydi. Bu tarihler itibariyle üye devletler ithalatı kısmaya gitmiş ve yerli üretimi arttıracak çabalarda bulunmuşlardır. Bu çabalar sonucunda 1980-90 tarihleri arasında dışa bağımlılık oranında %10 kadar bir azalma olmuş ve üretim ithalatın üzerine çıkmıştır. Bu artış 1995 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. Fakat 2000'lere gelindiğinde ithalatın yeniden üretimi geçtiğini görüyoruz. (Tablo 1)

Tablo 1: AB'de Yıllar İtibariyle Birincil Enerjinin Üretim ve İthalat Değerleri (Mtep)*

Yıllar	Üretim	İthalat
1960	360.3	206.2
1970	408.1	650.2
1980	584.3	687.6
1990	708.9	642.1
1995	740.1	651.1
2001	761.2	765.9

*Milyon ton petrol eşdeğeri.

Kaynak: Ege, A. Yavuz, "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu", (içinde) *AB'nin Enerji Politikası ve Türkiye*, Ed. Yavuz Ege ve diğerleri, UPAV Yayınları, Ankara, May 2004, s.8.

1980'lerde Komisyon enerji sektöründe "Tek Pazar" kurma ve serbestleştirme konularına odaklanmıştır kendisini. Bu bağlamda, ülkeler arasında parçalanmış mevcut piyasaların bütünleştirilmesinin gerektiği anlaşılmış ve enerji iç pazarı, artan rekabetin odağı haline gelmiştir. Bu tarihlerde çevre konusu da önemli olmaya başlamıştır. Enerji üretiminden tüketimine kadar mevcut enerji sisteminin çevreye zarar verdiği anlaşılmış ve çevreyi koruyabilecek şekilde sistemin nasıl iyileştirilebileceği söz konusu olmuştur.

1990'ların başında Sovyet İmparatorluğu'nun dağılması üzerine AB kendi enerji güvenliğini garanti altına almak için bir takım inisiyatifler geliştirmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Enerji Şartı Antlaşması'nı gündeme getirerek arz güvenliğini arttırmak, enerjinin üretim-taşıma-dağıtım ve kullanımının verimliliği yükseltmek ve çevreyi koruyacak tedbirler almak gibi hedefler belirlemiştir. 1998'te yürürlüğe giren bu Antlaşma'ya AB ile birlikte 38 ülke taraf olmuştur. Yine bu dönemde TACIS-1991 (Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik

Yardımlar), TRACECA-1993 (Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru); INOGATE-1995 ve sonrasında SEEERF(Güneydoğu Avrupa Enerji Düzenleyici Forumu) adında çok sayıda program kurarak enerji kaynaklarının kendi pazarına daha güvenilir bir şekilde taşınmasını amaçlamıştır. Ayrıca Birlik enerji politikasını desteklemek amaçlı son yıllarda ALTENER II, SAVE, COOPENER, SYNERGY ve MEDA gibi bir takım programlar da kurmuştur.

AB enerji politikasında gerçek bir adımı 1995 yılında yayınlamış olduğu “Avrupa Birliği için Bir Enerji Politikası COM (682)1995” adlı Beyaz Kitapla atmıştır. Bu kitapta Birlik şu üç önceliği tespit etmiştir: enerji güvenliğinin sağlanması, rekabetçi bir enerji piyasasının oluşturulması ve çevrenin korunması. Bu üç öncelik daha sonraki yıllarda yayınlanan çok sayıda yeşil kitaplarda da vurgulanmıştır.

Son olarak 2006’da yaşanan Ukrayna-Rusya doğalgaz krizi Birliğin yeniden bir politika belirlemesine sebep olmuştur. Avrupa Komisyonu bu kriz sonrası dönemde yayınladığı raporlarda enerji politikasını yeniden tanımlamaya çalışmıştır. Özellikle de Birliğin enerji arz güvenliğinin ciddi bir şekilde risk altında olduğu anlaşılmış ve bunun için çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte üye devletlerin sahip olduğu parçalı enerji politikalarında yavaş yavaş Birlikle hareket edebilme yönünde bir ilerleme gözlenmektedir. Kısacası bu kriz ortak bir enerji politikasının gelişmesinde zemin özelliği taşıyan bir adım niteliğinde olmuştur.

3. ENERJİDE SON DURUM

Toplam tüketiminin yarısını dış kaynaklardan temin eden AB dünya enerji tüketiminde Birleşik Devletler’den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Petrol tüketiminin %81’ini, doğalgaz tüketiminin %54’ünü ve katı yakıtların %38’ini yabancı kaynaklardan tedarik eden Birlik global enerji piyasasında ithalatta ise birinci konumdadır.² Avrupa Komisyonu tüketimin önümüzdeki yirmi yıl içinde iki katına çıkacağını³ ve buna paralel olarak da ithal bağımlılığın 2030 yılında %70’lere varacağını tahmin etmektedir.⁴ Son trendlere bakıldığında toplam enerji talebi yılda %1-2 artar iken elektrik enerjisi %2 – ki bu oran yeni üye devletlerde %3’tür – ve doğalgaz talebi bunların da üstünde daha hızlı bir şekilde artış göstermektedir.⁵ Aşağıdaki tablolarda sırasıyla kaynakların toplam tüketim içindeki paylarını, yine elektrik enerjisi üretimindeki kullanım oranlarını, enerji tüketiminin sektörel dağılımını ve son olarak da yıllara göre petrol ve doğalgazın ithalat oranlarını göreceksiniz.

Tablo 2: AB-27 için Toplam Enerji Tüketimi Verileri (2004)

² European Commission, “Annex to the Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy - What is at stake – Background document”, {COM(2006) 105 final}, Brussels, SEC(2006) 317/2.

³ European Commission, “Energy Corridors: European Union and Neighbouring Countries”, **Project Report, Directorate-General for Research**, Directorate Energy, 2007.

⁴ European Commission (2000), Annex 1, “Technical Background Document – Security of Energy Supply”, (Summary), **Green Paper**, COM (2000) (769).

⁵ Pala, Cemalettin, “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’ye Yansımaları 4 Konferansında Sunulan Konuşma Metni”, **Europa Bilgi Köprüleri Programı-UPAV**, Ankara Ekim 2003.

Petrol	%36,8
Doğalgaz	%24,0
Katı Yakıtlar	%18,2
Nükleer	%14,4
Yenilenebilir	%6,4
Diğer	%1,0

Kaynak: Belkin, Paul, "The European Union's Energy Security Challenges", CRS Report, May 2007, s. 9.

Tablo 3: Elektrik Üretiminde Kaynakların Payı (2005)

Nükleer	%31
Kömür	%30
Doğalgaz	%19
Yenilenebilir	%15
Petrol	%5

Kaynak: Belkin, Paul, "The European Union's Energy Security Challenges", CRS Report, May 2007, s. 23

Tablo 4: Enerji Tüketiminin Sektörel Dağılımı (2004)

Ulaşım:	% 30
Endüstri:	%28
Meskenler:	%27
Hizmet:	%11
Tarım:	% 4

Kaynak: European Commission, "Annex to the Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy - What is at stake – Background document", {COM(2006) 105 final} Brussels, SEC(2006) 317/2. s.10

Tablo 5: AB-27 için Petrol ve Doğalgaz İthalat Oranları

	2005	2020	2030
Petrol	%82	%90	%93
Doğalgaz	%57	%70	%84

Kaynak: European Commission, Green Paper on "An Energy Policy for Europe", {COM(2007) 1 final}, Brussels, 10.1.2007.

3.1. Petrol

Yaklaşık %37'lik bir payla Birliğin enerji tüketiminde ilk sırada yer alan petrolün %56'sı ulaşım sektöründe, %15'i petrokimya sektöründe, %23'ü endüstri, hizmetler ve meskenler gibi tüketim sektörlerinde ve %6'sı ise elektrik üretimi ve ısıtmada kullanılmaktadır.⁶ AB petrolünün ancak beşte birini üretilirken kalanını dış kaynaklardan karşılamaktadır. Sırasıyla, ithal ettiği ülkeler ise şöyle: Rusya %27, Orta Doğu %19, Norveç %16, Kuzey Afrika %12 ve diğer bölgeler % 5.⁷ AB'nin son dönemdeki politikasına bakıldığında Orta Doğu'daki petrolerin kendisi için hayli önemli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Rusya ve Norveç'e olan bağımlılığını azaltmak için bu bölgeye yönelmiş durumda. Fakat bölgede devam eden siyasi istikrarsızlık nedeniyle burada uyguladığı/uygulayacağı enerji dış politikası yavaş yavaş şekillenecektir. AB, Orta Doğu'da geliştireceği enerji işbirlikleri sayesinde petrol sunum güvenliğini de garanti etmiş olacaktır.

3.2. Doğalgaz

Yıllık tüketimi 515 milyar metre küp olan doğalgaz Birliğin toplam enerji tüketiminin yaklaşık dörtte birine takabül etmektedir. Mevcut projeksiyonlar bu tüketimin daha da artarak 2030'lu yıllarda 635 milyar metreküpe varacağını göstermektedir.⁸ Birliğin doğalgaz üretiminin %46'sı yerli üretime dayanırken kalan yarısından fazlası dışardan tedarik ediliyor. İthalatın yapıldığı ülkelerin paylarına bakıldığında ise %25'le Rusya ilk sırada, %15'le Norveç ikinci sırada ve %14'le de Kuzey Afrika, Nijerya ve Orta Doğu üçüncü sırada yer almaktadır.⁹ Toplam enerji tüketiminde % 24'lük payla ikinci sırada yer alan doğalgazın %29'u elektrik üretiminde, yine %29'u meskenlerde, %25'i sanayide ve kalan %13'de çok az bir kısmı ulaşım olmak üzere diğer alanlarda kullanılmaktadır.¹⁰ Kömür ve petrole nazaran daha az karbondioksit içermesi ve ekonomik faydaları nedeniyle doğalgaza olan talep her geçen gün hızla artmaktadır. Özellikle de elektrik üretimindeki payı hızlı bir artış göstermektedir. Örneğin, 2001'de elektrik üretimindeki payı %17 iken 2025 için bu oran %38 olarak tahmin edilmektedir.¹¹

3.3. Kömür

Toplam birincil enerji tüketiminde %18'lik bir paya sahip olan kömürün büyük çoğunluğu – %74 – elektrik üretiminde ve kalan kısmı da çelik endüstrisi gibi ağır sanayi kollarında kullanılmaktadır.¹² Petrol ve doğalgazda yüksek oranda dışa bağımlı olan AB yeterli düzeyde kömür rezervlerine sahiptir. Özellikle de yeni üyelerin katılımıyla bu rezervlerin sayısında önemli bir artış olmuştur. Fakat son yıllarda kömür üretiminde azalma görülmektedir. Komisyon buna kendi kömürlerinin üretim maliyetinin dünya ortalamasından 3-4 kat daha fazla oluşu, üye devletlerin yerli üretimi sübvans etmek istemeyişleri, jeolojik koşulların

⁶ {COM (2006) 105 final}}, a.g.e. ss. 8-9.

⁷ {COM (2006) 105 final}}, a.g.e.

⁸ {COM (2006) 105 final}}, a.g.e. s. 25.

⁹ {COM (2006) 105 final}}, a.g.e. s. 25.

¹⁰ {COM (2006) 105 final}}, a.g.e. s.9.

¹¹ Ercan,Hakan ve Öz, Gamze, "AB'nin Enerji Politikası ve Türkiye", (içinde) *AB'nin Enerji Politikası ve Türkiye*, Ed. Yavuz Ege ve diğerleri, UPAV Yayınları, Ankara, May 2004, s.173.

¹² {COM (2006) 105 final}}, a.g.e. s.9.

zorluğu, işçi haklarını düzenleyen kanun ve yönetmeliklerden doğan bir takım sıkıntılar gibi kriterlerin sebep olduğunu ifade etmektedir.¹³ Bir diğer önemli sebep ise AB'nin Kyoto Protokolü'ne uyum çerçevesinde kendisi için belirlemiş olduğu taahhütlerdir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi tarafından 1997'de hazırlanan Kyoto Protokolü taahhütleri çerçevesinde Birlik sera gazı emisyonlarını azaltabilecek tedbirler üzerinde durmaktadır. Bu nedenle CO2 emisyonu yüksek olan kömürün üretimini düşürmek – ki Birliğin CO2 emisyonlarının dörtte biri kömür tüketiminden kaynaklanıyor¹⁴ – ve daha temiz bir kaynak olan doğalgaz ve sera gazı emisyonu içermeyen yenilenebilir gibi enerji kaynaklarının toplam tüketim içindeki paylarını yükseltme yoluna gitmiştir. Ayrıca kömürden temiz enerji üretebilecek ileri teknolojilere yatırım yapılmakla beraber henüz çok büyük bir ilerleme kaydedilmediğinden kömüre olan talep her geçen gün azalmaktadır.

Birincil enerji tüketiminin %18'ini oluşturan kömür Birliğin elektrik üretiminin neredeyse üçte birini karşılamaktadır. Özellikle de yeni üye olan Doğu Avrupa ülkelerinde elektrik üretiminde kömür önemli bir pay sahibidir. Örneğin, Polonya elektriğinin %92'sini kömür üretiminden karşılamaktadır. Yine Yunanistan elektriğinin %62'sini ve Almanya ise %50'den fazlasını kömürden üretmektedir.¹⁵

3.4. Nükleer Enerji

Nükleer enerjinin AB elektrik üretimi içindeki payı oldukça yüksektir. 175 nükleer reaktöre sahip olan Birlik toplam elektrik üretiminin %30-35'ini buradan karşılıyor. Ülkeler bazında baktığımızda ise Fransa elektriğinin %78'ini, Belçika yaklaşık %60'unu, İsveç %50'sinden fazlasını, Almanya yaklaşık %30'unu, Finlandiya %27'sini, İspanya %25,7'sini ve son olarak da İngiltere %23'ünü nükleer enerjiden karşılamaktadır. Öte taraftan Danimarka, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg ve Portekiz gibi ülkeler henüz nükleer enerjiden yararlanmıyor.¹⁶ Bazı üye ülkeler mevcut nükleer santrallerini çeşitli nedenlerden ötürü kapatmaya çalışırken bazıları da bu alanda yatırım yapmaya devam ediyor. Bunun için Birlik düzeyinde ortak bir nükleer enerji politikasından bahsetmek oldukça güç. Fakat nükleer enerjinin çevreye sera gazı emisyonu yaymadığı için daha fazla rağbet göreceği kaçınılmaz görünüyor. Bunun için Komisyon nükleer enerji konusunu sık sık gündemine almaktadır.

3.5. Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Yenilenebilir enerji kaynaklarına – biyokütle, hidroenerji, rüzgar, güneş, jeotermal – bakıldığında ise her ne kadar AB toplam birincil enerji tüketimi içindeki paylarını arttırmak istese de üretim henüz yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Burada da kömürdeki sebeplere benzer bir takım sıkıntılar mevcut. Birçok yenilenebilir enerji kaynaklarının üretim maliyetleri petrol, doğalgaz ve kömür gibi geleneksel yakıtlara nazaran oldukça yüksek. Yine bu kaynakların ticari olarak işletilmesi üye devletlerin sübvans etme isteklerine bağlı. Son olarak da ileri teknoloji ihtiyacı acil bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu kriterler

¹³ Green Paper (2000) COM (2000) (769).

¹⁴ Belkin, Paul, "The European Union's Energy Security Challenges", *CRS Report*, May 2007, s. 22.

¹⁵ Paul, Belkin, a.g.e. 2007, s. 22.

¹⁶ Eler, Levent, "Dünyada Nükleer Enerjinin Yeri ve Tahminler", Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'ye Yansımaları 3' Konferans, *Europe Bilgi Köprüleri Programı ve UPAV*, Ankara, Eylül 2003.

nedeniyle kısa vadede istenilen hedefe ulaşmak oldukça güç görünmektedir.¹⁷ Hali hazırda %6'lık bir payı elinde bulunduran yenilenebilirlerin elektrik üretimine katkısı ise %15'lerdedir.

AB 2020 tarihine kadar yenilenebilirlerin payını %20'ye yine yenilenebilir bir enerji kaynağı olan biyoyakıtın ulaşım sektöründeki payını da %10'a çıkarmayı taahhüt etmiştir.¹⁸ Tabii AB'nin bu taahhütleri yerine getirmesi için bu alanda ciddi yatırımlar yapması gerekmektedir. Aksi takdirde bu hedefleri yakalaması söz konusu değildir. Uzmanlara göre yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, enerji verimliliği ve CO2 emisyonlarının düşürülmesinde hedeflenen rakamlara ulaşmak için Birliğin önümüzdeki bir 15 yıl içerisinde yaklaşık 1.5 trilyon ABD Doları kadar bir teknoloji yatırımı yapması gerekmektedir.¹⁹

4. AB'NİN ENERJİ POLİTİKASININ TEMEL PRENSİPLERİ

AB enerji politikasını (a) elektrik ve doğal gaz sektörlerinde rekabete açık, şeffaf ve tamamı entegre olmuş bir iç pazarın kurulması; (b) çevrenin korunması ve küresel iklim değişikliğiyle mücadele ve son olarak da (c) enerji arz güvenliğinin sağlanması olarak üç temel prensibe dayandırmaktadır. Bunlara ek olarak enerjide tasarrufun ve verimliliğin artırılması, temiz enerji teknolojilerine yatırımların yapılması ve ortak bir enerji dış politikası geliştirilmesini sayabiliriz.

4.1. Enerji İç Pazarının Tamamlanması (Elektrik ve Doğalgaz Sektörlerinde Tek Pazarın Kurulması)

İlk enerji iç pazarı AKÇT antlaşması tarafından kurulan kömür pazarı ile başlamıştır. O tarihten itibaren üye devletler arasında kömür ticaretinde herhangi bir kısıtlama olmamıştır. Bu aynı zamanda enerji piyasasında rekabetçi bir yaklaşımın da ilk örneğidir. Birlik düzeyinde enerji iç pazarının tam anlamıyla kurulmasında gerek kömür ve gerekse de petrol sektörlerinde bir sorun görünmemektedir. Asıl sorun elektrik ve doğalgaz sektörlerinde yaşanmaktadır. AB 1980'lerden itibaren bu her iki sektörde de bir iç enerji pazarı kurmayı hedeflemiştir. Bu sektörlerde tamamı entegre edilmiş, şeffaf, etkin ve rekabetçi bir ortak pazarın kurulması için her iki sektörde de liberalizasyonun sağlanması, mevcut arz enterkonnektelerin güçlendirilmesi ve yenilerinin ilave edilmesi ve etkili bir talep ve kriz yönetiminin geliştirilmesine önem verilmiştir.

Elektrik ve doğalgaz sektörlerinde serbestleşme ilk olarak 1990'lı yıllarda Komisyon tarafından yürürlüğe giren 1996 Elektrik ve 1998 Doğalgaz Direktifleriyle başlamıştır. Bu Direktifler dikey entegre edilmiş tekeli piyasalardaki üretim, taşıma ve dağıtım gibi faaliyetlerin ayrıştırılması, şebekelere ulaşım ve piyasaların rekabete açılması kriterleri üzerinde duruyorlardı. 2000 yılı sonrasında ikinci kez yayımlanan Direktiflerle bu amaçlar yenilenmiş ve eksik konular üzerinde durularak rekabetin tam olarak işlem görmesi üzerinde durulmuştur. Bu Direktiflerle 2007 yılına kadar tüm üyelerin elektrik ve gaz sektörlerinin rekabete tam olarak açılması istenmiştir. Her iki sektörün de neredeyse tamamı rekabete açılmasına rağmen yine de sorunlar devam etmektedir. Özellikle elektrik sektöründe mevcut

¹⁷ Bu durum Komisyon'un 2000 yılında yayınladığı Yeşil Kitab'ında şöyle dile getirilmiştir: "the target of 20% substitute fuels by 2020 will probably remain a dead letter".

¹⁸ Belkin, Paul, a.g.e. 2007, s. 23.

¹⁹ Belkin, Paul, a.g.e. 2007, s. 24.

üretim şirketlerinin hakim piyasa payları, ücret tarifelerinin belirlenmesinde uyum sağlanamaması ve düzenlemeyle ilgili kriterlerin tüm üye devletlerde tam olarak yerine getirilemediği gibi problemleri sayabiliriz. Serbestleşme ile tüketiciler elektriklerini kimden alacaklarına kendileri karar verebilmekte, daha iyi hizmet görmekte ve düşük fiyatlara elektrik satın alabilmektedirler. Aynı şekilde bu doğalgaz için de geçerlidir.

Doğalgaz ve elektrik şebekelerinin enterkonneksiyonu elektrik ve doğalgaz sektörlerinde tamamı entegre edilmiş bir enerji tek pazarı kurulmasında ve etkin işleminde son derece önem taşımaktadır. Bunun için AB başından itibaren enerji piyasalarını bütünleştirmeye çalışmıştır. Fakat üye devletlerin enerji sektörlerinin yapısı farklı olduğundan bu henüz tam anlamıyla başarılabilmiş değildir. Bu amaca hizmet etmesi için AB TEN-E (Trans European Energy Networks – Trans Avrupa Enerji Şebekeleri) adında bir proje geliştirmiştir. TEN-E çerçevesinde sadece üye devletlerin elektrik ve doğalgaz sektörlerini birleştirmek değil aynı zamanda Birliğe komşu Güney Doğu Avrupa ülkelerinin, Kuzey Afrika ülkelerinin ve Rusya'nın elektrik sektörleri ile yine aynı devletlerinde içinde bulunduğu Hazar Bölgesi, Orta Asya ve Orta Doğu ülkelerinin doğalgaz sektörlerini kendi sektörüne entegre etmeye çalışarak entegrasyonda daha geniş hedeflere ulaşmak istemektedir.

AB TEN-E projesi kapsamında kendi içinde bir takım başarılar elde etmişse de henüz istenilen hedefe ulaşamamıştır. Bunun için yatırımlar devam etmekte ve çalışmalar hızla sürdürülmektedir. Birliğin son zamanlarda öncelik tanıdığı bölge ise Güney Doğu Avrupa bölgesidir. Birlik burada bütünleştirilmiş bir bölgesel elektrik ve gaz pazarı kurmak ve bu pazarları kendi enerji iç pazarına entegre etmek amacıyla bir Enerji Topluluğu Antlaşması kurmuştur. AB bu Antlaşma ile sadece Güney Doğu Avrupa ülkelerinin kendi enerji tek pazarıyla enterkonneksiyonunu değil aynı zamanda Orta Doğu ve Hazar Bölgesinin de kendi iç pazarıyla entegre olmasına zemin hazırlamaktadır.

AB bu hedefini yerine getirmek için ayrıca bir takım inisiyatifler geliştirmiştir. Bunlardan önemli olan birkaç tanesi şöyle: (i) INOGATE (Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Doğal Gaz Taşımacılığı) – amacı: Hazar bölgesinden Avrupa pazarlarına petrol ve doğalgaz naklinin sağlanması, mevcut altyapıların iyileştirilmesi ve modernizasyonu için gerekli teknik yardımın yapılması ve bölgesel entegrasyonunun geliştirilmesi; (ii) – EURO-MED (Avrupa-Akdeniz) Enerji Ortaklığı – amacı: Akdeniz ülkelerindeki enerji sektörlerinin yeniden yapılandırılması ve serbestleşmesi; SEEERF (Güneydoğu Avrupa Enerji Düzenleyici Forumu) – amacı: yukarıda da bahsettiğim gibi Güneydoğu Avrupa'da tam entegre bir bölgesel elektrik ve gaz pazarının kurulması ve AB enerji iç pazarına entegrasyonun sağlanması. Bu programlar aynı zamanda TEN-E projesini hızlandırma amacına hizmet etmektedirler.

Etkili bir kriz ve talep yönetimi enerji piyasasının etkin işleyişi için hayati önem taşımaktadır. Kriz yönetiminde gerekli olan şey olası bir enerji kesintisine karşı acil durumlar için stok tutma sistemlerine sahip olmaktır. AB'nin geliştirdiği petrol ve doğalgaz stok tutma sistemleri Birliği yaşanacak bir arz problemine karşı korumaktadır. Komisyon'un 2002'de aldığı bir kararla üye ülkelerin petrol stoku tutma süresi 120 günlük tüketime eşdeğer olarak belirlenmiştir. Ayrıca her üye ülkede bir stok tutma kurumunun kurulması mecburiyeti

getirilmiştir. Hali hazırda AB'nin ortalama petrol stoku tutma süresi 114 gündür.²⁰ Doğalgazda ise üye devletlerin 60 günlük tüketime eşdeğer stok tutma zorunluluğu var ve şu anda ortalama depolama süresi 50 günlüktür.²¹ Hem petrol hem de gazın ortalama depolarda barınma süreleri Komisyon'un belirlediği hedef rakamlara oldukça yakın görünmektedir. Bu nedenle olası bir kriz anında piyasanın çok fazla bir risk altına girmesi söz konusu değildir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekiyor ki bu stok tutma süresi her üye devlet için farklılıklar taşımaktadır, kimi ülkelerde rakamlar ortalamanın üstünde iken bazılarında altına düşebiliyor. Fakat Komisyon üye devletlerin birbirlerinin depolarını kullanabileceği yönünde bir kolaylık sağlamıştır. Dolayısıyla, olası acil bir durumda isteyen ülke bir başka üye devletin deposunu kullanabilecektir. Bu da kriz yönetiminde bir ortak politikanın geliştiğini göstermektedir. Talep yönetimine bakıldığında ise AB enerji verimliliğinin ve tasarrufunun arttırılması yönünde ciddi yatırımlar yapmaktadır. Enerji verimliliği ve tasarrufu talebi kısacağından dış kaynaklara olan bağımlılık azalacaktır. Bu da hem enerji piyasasının daha etkin işlemesine hem de arz güvenliğinin kontrol altına alınmış olmasına yardımcı olacaktır.

Tüm bu çabalara rağmen elektrik ve doğalgaz sektörlerinde Birlik düzeyinde bir takım sorunlar devam etmektedir. Üye devletlerin mevcut kurumlarının işlevlerinde ve enerji piyasalarına müdahale edişlerindeki farklılıklar, birçok üye ülkede elektrik piyasasında hala tekeli şirketlerin var olması, Birlik içindeki mevcut şebeke sistemlerinin kapasite olarak yetersiz olması ve komşularıyla olan bağlantılarında alt yapı yetersizliği gibi nedenler etkin işleyen bir enerji iç pazarının oluşumu önünde hala birer engel olarak durmaktadırlar.

4.2. Enerji Arz Güvenliği

Mevcut durumda toplam enerji talebinin yarısını dışarıdan karşılayan AB 2030'da %70 civarında dışa bağımlı hale gelecektir. Enerji tüketiminin her geçen gün artması ve yerli üretiminin bu tüketime cevap veremez durumda olması hiç kuşku yokki AB'nin enerji arz güvenliğini tehdit etmektedir. Dış kaynaklara olan talebin hızla artışa geçmesi ve bu kaynakların kesintisiz bir şekilde kendi enerji pazarına ulaştırılması Birliği arz güvenliği için tedbir almaya zorlamaktadır.

Topluluk düzeyinde enerjide arz güvenliği sorunu ilk kez 1970'li yıllardaki petrol krizleriyle gündeme gelmiştir. Ardından 1990'ların başında Sovyet İmparatorluğu'nun parçalanması, Körfez Savaşları ve 11 Eylül olayları global enerji güvenliğini etkilediği gibi Birliğin arz güvenliğini de etkileyen ciddi unsurlar olmuştur. Fakat bunların da ötesinde 2006 Rusya-Ukrayna Krizi Birliğin enerji arz güvenliği sorununun ne kadar ciddi olduğunu göstermiştir. Hatırlanacağı üzere kriz sadece Ukrayna'yı değil birçok Avrupa ülkesini de etkilemişti. Kısa süreliğine de olsa birçok üye devletin doğalgazında %30 gibi kesintiler meydana gelmişti. Bu krizle AB Rusya'ya yüksek oranda bağımlı olmasının kendisi için son derece risk taşıdığını kavramış ve alternatif tedarikçi ve transit ülke arayışına girmiştir. Yine 2009'un başındaki ikinci Ukrayna-Rusya krizi AB'yi arz güvenliği konusunda acil çözümler üretmeye sevkettirmiştir.

²⁰ Yorkan, Arzu, "Energy Security of the European Union", (içinde) *The Future of European Energy Security*, Tischner European University Publications, Polonya, 2006, ss.65-87.

²¹ Yorkan, Arzu, 2006, a.g.e. ss.65-87.

Ayrıca Birliğin genişleme politikası da arz güvenliğini etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Birliğin son genişlemesi dışa bağımlılığı özellikle de tek kaynağa yani Rusya'ya olan bağımlılığını yükseltmiştir. Üye sayısının 27'ye çıkmasından sonra doğalgazda Rusya'ya olan bağımlılık %7 daha da artmıştır – AB-15 Rusya'ya %19 bağımlı iken, AB-27 %26 bağımlı hale gelmiştir.²² Bu rakam 2010 yılında AB-15 için %34'te kalırken AB-27 için %46 olacağı tahmin edilmektedir.²³ Dışa bağımlılığı arttıran diğer bir faktör de hiç kuşkusuz doğalgaza olan talebin artmasıdır. Diğer fosil yakıtlara göre daha az CO2 emisyonu içermesi, elektrik üretiminde daha fazla tercih edilmesi ve kolay kullanımı gibi nedenler talebin bu şekilde artmasında etkili olmuştur.

Bunlar dışında artan enerji fiyatları, Birliğin parçalı bir iç enerji pazarına sahip oluşu, üye ülkelerin ulusal enerji politikalarına bağlılık ve ortak bir enerji dış politikası geliştirememesi gibi iç faktörlerle Çin, Hindistan, Latin Amerika ülkeleri gibi gelişmekte olan ekonomilerin global talep üzerindeki artan baskıları, özellikle de Orta Doğu gibi üretici bölgelerde devam eden siyasi istikrarsızlık, Kafkas coğrafyasındaki son gelişmeler, pazar payı yüksek olan Rusya'nın enerji politikası, alt yapılara karşı düzenlenen terörist saldırılar, küresel ısınma gibi dış faktörler de Birliğin arz güvenliğini tehdit eder hale gelmiştir.

Tabii tüm bu tehditlere karşı AB çözüm önerileri üretmeye çalışmaktadır. İkili ve çoklu programlar kurarak üretici ve transit ülkelerle diyalogları güçlendirmek, çoklu boru hatları inşa ederek güzergah çeşitliliği yaratmak, üretici ve boru hatlarının geçtiği coğrafyaların istikrara kavuşması için bir takım insiyatifler geliştirmek, gerek üye devletlerin enerji alt yapılarının gerekse de üretici ülkelerin alt yapılarının modernizasyonu ve rehabilitasyonu için yatırımlar yapmak, doğalgaz ve elektrik sektörleri için hedeflediği alanlarda şebeke entegrasyonlarını bir an önce devreye sokmak, enerji kaynaklarında verimliliği ve tasarrufu arttırmak, ileri teknoloji üretimi için gerekli AR-GE çalışmalarına yatırımlar yapmak öncelikler tespit ederek arz güvenliğini garanti etmeye çalışmaktadır.

4.3. Çevrenin Korunması

Çevrenin korunması AB enerji politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü Birlik içindeki karbondioksit emisyonlarının %95'i fosil yakıtlardan kaynaklanmaktadır. AB bu emisyonları azaltarak sadece çevreyi korumak değil aynı zamanda iklim değişikliğiyle de mücadele etmektedir. Birlik bu çerçevede enerji verimliliğini arttırmak, yenilenebilir enerji kaynakların birincil tüketimdeki payını yükseltmek, temiz enerji teknolojileri geliştirmek, daha az CO2 emisyonu salan yakıtlar tercih etmek gibi hedefler tespit etmiştir.

Tüm bu çabalar aynı zamanda Birliğin Kyoto Protokolü'nde üstlendiği kriterlerin de yerine getirilmesi için gereklidir. Kyoto Protokolü'ne göre Birlik 2008-2012 yılları arasındaki sera gazı emisyonlarının 1990 yılı seviyesi altına çekilerek %8 oranında düşürülmesi amaçlanmıştır. Yine Kyoto sonrası dönemde ise (2020 için): enerji verimliliğini %20 arttırmak,

²² Yorkan, Arzu, "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye: Fırsatlar ve İşbirliği Alanları", (içinde) **III. Uluslararası Türk-Asya Kongresi: Çin-Hindistan-Rusya: Stratejik ve Güvenlik İşbirlikleri**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2008 sonunda yayınlanacak.

²³ Green Paper, COM (2000) (769), a.g.e.

yenilenebilirlerin toplam birincil enerji tüketimi içindeki payını %20'ye çıkarmak ve son olarak da CO2 emisyon oranını %20 düşürmek gibi bir sorumluluklar yüklenmiştir. AB daha kısa vadede ise – 2010 yılı için – yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanım oranını % 12'ye ve elektrik üretimindeki paylarını da ise %22,1'e çıkarmak istemiştir.²⁴

Yeterli düzeyde kömür rezervlerine sahip olan AB karbondioksit emisyonlarını düşürmek için daha az emisyon üreten doğalgazı tercih etmekte ve her geçen gün bu kaynağa olan talebi artmaktadır. Bu da hali hazırda yarısından fazlasını ithal eden AB'nin doğalgazda daha fazla dışa bağımlı olacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, çevreyi koruma hedefi Birliğin enerji politikasını bu yönleriyle de etkilemektedir.

Enerji tasarrufu konusunda ise Birlik kojenerasyon teknolojisine oldukça önem vermektedir. Bu teknoloji sayesinde AB elektrik talebinin yaklaşık %15'ine cevap verirken önümüzdeki yıllarda bu oranda daha da artacaktır.²⁵ Ayrıca temiz bir enerji kaynağı olan nükleer enerjinin de bazı politik nedenlerle mevcut halini korusa da dışa bağımlılığı azaltacağından ileride çok daha artarak elektrik enerjisinin bu kaynaktan sağlanacağı tahmin edilmektedir. Çevreyi korumada diğer bir önlem ise denizlerde tanker trafiğini azaltmaktır. Birlik bunun için petrolün boru hatlarıyla taşınması gerektiği üzerinde durmakta ve bazı projelerin fizibilite çalışmalarını başlatmış bulunmaktadır.

Fakat Birliğin tüm bu taahhütleri yerine getirmesi oldukça güç görünüyor. Çünkü istenilen hedeflere ulaşılması yüksek maliyetli olduğundan üye devletler çok yaşanamıyor. Bu bağlamda, Birliğin mevcut enerji politikasının sürdürülebilir olduğunu söylemek oldukça güç görünüyor.

5. TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Türkiye'nin AB enerji müktesebatına uyum süreci 1999 Helsinki Zirvesi'nden hemen sonra başladı. AB enerji iç pazarı müktesebatına uyum çerçevesinde enerji sektörümüzün yeniden yapılandırılması için 2001 yılında başlatılan reform süreci hala devam etmektedir. Bu doğrultuda yasal çalışmalarda oldukça yol alan ülkemiz uygulama aşamasında henüz istenen noktaya gelememiştir.

İç pazara uyum: Rekabetçi bir piyasanın tesis edilmesi amacıyla yasal düzenlemeler devam etmektedir. 2001 yılında Elektrik ve Doğalgaz Piyasası Kanunları yürürlüğe girmiş ve aynı yıl elektrik, doğalgaz, petrol ve LPG sektörlerini denetlemek için bağımsız bir kurum olan EPDK (Enerji Piyasası Denetleme Kurumu) kurulmuştur. 2005 tarihinde Petrol ve LPG Piyasası Kanunları kabul edilmiştir. Bu noktada kağıt üzerinde bir şeyler yapılmış olsa da ne gaz ne de elektrik sektörlerimizde liberalizasyon henüz sağlanabilmiş değildir.

Entegrasyon: AB TEN-E projesi çerçevesinde tüm Avrupa ülkelerini içine alacak şekilde ortak enerji pazarını genişletmek ve bu pazara çevresindeki komşu ülkeleri de katmak istiyor.

²⁴ Yorkan, Arzu, 2006, a.g.e. ss. 65-87.

²⁵ Yorkan, Arzu, 2006, a.g.e. ss. 65-87.

Burada Türkiye, toprakları üzerinden AB pazarına ulaşan mevcut boru hatlarıyla Birliğin enerji iç pazarının entegrasyonuna katkı sağlamakta ve önümüzdeki yıllarda tamamlanması gereken boru hatları projeleriyle de bu katkının giderek artması beklenmektedir. Burada Türkiye'den beklenen 2006 Enerji Topluluğu Antlaşmasına taraf olmasıdır. Bilindiği gibi Birlik Güney Doğu Avrupa bölgesinde kurmak istediği bölgesel elektrik ve doğalgaz pazarlarını kendi iç pazarıyla entegre etmek için bu Antlaşmayı oluşturmuştur. 2006 yılı Enerji Bakanlığı raporuna göre Antlaşmanın bazı maddeleri ülkemizi tam olarak tatmin etmediği ve ortak çıkarlarımızla uyum sağlamadığı gerekçesiyle henüz taraf olmamıştır.²⁶ Tüm Balkan devletlerinin imzaladığı bu antlaşmaya ülkemiz gözlemci statüde katılmıştır. Fakat öte taraftan AB Antlaşmaya taraf olmamız için yoğun bir çaba sarfetmektedir. Dolayısıyla, bu konuda karşılıklı görüş alış-verişleri devam etmektedir. Ayrıca entegrasyon çerçevesinde Türkiye'nin Avrupa elektrik sistemi olan UCTE'ye (Avrupa Elektrik İletimi Koordinasyon Birliği) bağlanması söz konusudur. Bunun için çalışmalar devam etmektedir. Bakanlıktan yapılan açıklamalara göre önümüzdeki kısa bir zaman diliminde Türkiye UCTE'nin içinde yer alacaktır. UCTE'ye üye olmamız halinde elektrikte sınır ötesi ticaret gerçekleştirilecek ve böylece ülkemiz hem doğusu hem de batısıyla elektrik alış-verişinde bulunacaktır. Hali hazırda küçük çapta alışverişimiz devam etse de yeterli seviyede değildir. Özetle, AB'nin entegrasyon hedefi çerçevesinde doğalgaz boru hatlarının ve elektrik iletim hatlarının modernizasyonu ve yenilerinin inşa edilmesi Türkiye'nin hem kendi enerji alt yapısının güçlendirilmesine hem de bölgede bir enerji üssü olabilmesine olanak tanıyarak Türkiye'nin avantajlı duruma geçmesini sağlamıştır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması: Türkiye 2005 yılında Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kanunu çıkartmış ve bu noktada yatırımların önünü açmak için oldukça yol almıştır. Özellikle son yıllarda rüzgar tribünlerine özel sektör yatırımı artmıştır. Yine jeotermal ve biotarımda çalışmalar devam etmektedir. AB ile kıyasladığımızda toplam enerji tüketimimiz içinde %13'lük bir payla oldukça öndeyiz. Fakat dışa bağımlılığı AB'nin çok daha üstünde olan ve yenilenebilir kaynak açısından hayli zengin olan ülkemizin bu konuda çok daha yatırımlarını arttırması gerekmektedir.

Kyoto Protokolü Taahhütleri: Türkiye çevre konusunda yolun henüz çok başındadır. Kyotoya yeni üye olan ülkemiz AB'nin taahhüt ettiği kriterlere ulaşması güç görünmektedir. Türkiye'nin bu taahhütleri yerine getirebilmesi için birincisi mevcut kömür santrallerinin rehabilitasyonunu gerçekleştirerek daha az emisyonu sebep olması ikincisi de hidroenerji, jeotermal, rüzgar ve güneş zengini olan ülkemizin bu alanlardan daha fazla yararlanabilecek şekilde politikasını geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca temiz kömür teknolojilerine yatırım yaparak hem kömüründen daha fazla faydalanabilecek hem de çevresini korumuş olacaktır.

Enerji verimliliği ve tasarrufu: Türkiye Mayıs 2007'de – Enerji Verimliliği Kanunu kabul etmiştir. Bu kanunla enerji kaynaklarının üretiminden tüketimine kadar verimli kullanılmasını amaçlamıştır. Ne yazık ki bu uygulamaya çok yansımamıştır. Hala elektrik santrallerimizin çoğu minimum verimle çalıştırılmaktadır. Enerji tasarrufuna bakıldığında ise aydınlanma konusunda tasarruflu ampüllerin tercih edilmesi yönünde kamuoyu bilgilendirilmektedir. Ayrıca beyaz eşya üreticileri şirketler de enerji tasarruflu A sınıfı ürünlerini reklamlarında tanıtmaya başlamışlardır. Bunun da yavaş yavaş halk tarafından tercih edilir hale geldiğini görebiliyoruz. Türkiye'nin her geçen gün elektrik enerjisine olan talebi artmakta ve yakın

²⁶ Enerji Bakanlığı 2006 Yılı Faaliyet Raporu

gelecekte de mevcut arzın talebi karşılamayacağı aşikâr. Bu açıdan bakıldığında yapılan bu reklamların önemli birer katkı olduğunu düşünmek gerekiyor.

Dışa bağımlılık: Kaynaklarının yarısını dışarıdan temin eden AB ithalattan kaynaklı risklerini minimize etmek amacıyla alternatif üreticilere ve taşıyıcılara ihtiyaç duyması elbetteki Türkiye'nin de arz güvenliği politikasını yakından etkilemektedir. Ülkemizin coğrafi olarak zengin enerji kaynaklarına sahip ülkelerle AB pazarı arasında konumlanmış olması hiç kuşku yokki büyük bir avantaj sağlamıştır kendisine. Birlik Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmak için Hazar, Kafkasya, Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinin doğalgaz ve petrolüne ulaşmak istemektedir. Aynı şekilde Rusya'ya doğalgazda %65 bağımlı olan ülkemiz de alternatif tedarikçiler aramaktadır. Dışa bağımlılıkta AB ile aynı kaderi paylaşmamız enerji arz güvenliği politikalarımızı birbirine yakınlaştıran unsurlar olmuştur.

Acil durumlara hazırlık mekanizması: Olası enerji kesintilerinde petrol ve doğalgaz depolama tesislerinin devreye girmesini sağlamak gerekmektedir. Yukarıda bahsettiğim gibi AB petrolde ortalama 114 günlük doğalgazda ise ortalama 50 günlük stok depolama kapasitesine sahiptir. Ülkemizde ise iki yıl önce devreye giren İstanbul Silivri'deki Doğalgaz Deposuyla birlikte mevcut bir iki depolama tesislerimiz yeterli kapasite ile çalıştıklarında her hangi acil bir durumda yeterli olamayacaktır. Petrolde ise rafineri ve boru hatlarındaki depolanma dışında bugün her hangi bir tesise sahip değiliz. Dolayısıyla, AB standartlarının hayli altında olmakla birlikte bir kriz anında ülkemizi zor anlar beklemektedir.

Türkiye'nin AB enerji müktesabıtına uyumunu değerlendiren Avrupa Komisyonu Türkiye 2007 İlerleme Raporu'nun 15 numaralı Enerji Faslında; Türkiye'nin enerji alanında bir miktar ilerleme kaydettiği bunun da daha ziyade mevzuat uyumu şeklinde olduğu ve uygulama yönünden AB standartlarının oldukça gerisinde olduğu vurgulanmıştır. Kaçak-kayıp oranının hala çok yüksek olduğu, enerji verimliliği ve yenilenebilirler kaynaklar için çıkarılan yasaların içerdiği hükümlerin Topluluk müktesabatına kısmen uyum sağlayabildiği ve nükleer enerji konusunda yasal çerçevenin tam olarak yeterli olmadığı gibi noktalar göze çarpmaktadır.²⁷

6. SONUÇ

Avrupa Birliği'nin kendi enerji politikası için belirlediği hedefler Türkiye'nin enerji sektörüne hem olumlu hem de olumsuz etkisi olmuştur. Türkiye'nin AB enerji iç pazarına uyum çerçevesinde başlattığı reform süreciyle enerji sektörümüzün daha şeffaf olması ve fiyatların daha rekabetçi bir ortamda belirlenmesi yönünde çabaların artmasına, enerji kurumlarımızın yeniden yapılandırılmasına, bağımsız denetleyici kurum olan EPDK'nın kurulmasına, enerji verimliliğinin ve tasarrufunun arttırılmasına, enerji ile ilgili alt yapıların rehabilitasyonu ve modernizasyonu yönünde yatırımlar yapılmasına, acil durumlar için stok tutma mekanizmasının geliştirilmesine, yenilenebilir enerji kaynakları alanında gelişmeler kaydetmesine ve kayıp-kaçak oranlarının düşürülmesine katkı sağlamaya başlamıştır. Ayrıca

²⁷ Avrupa Komisyonu, *Türkiye 2007 İlerleme Raporu (COM(2006) 663)*, Brüksel, 6 Kasım 2007, SEC (2007) 1436, s. 49.

Birliğin enerjide ülkemiz gibi yüksek oranda dışa bağımlı olması Türkiye için ayrı bir avantaj olarak görülmelidir. Her iki tarafın enerji arz güvenliği politikalarını yakınlaştıran bu durum aynı zamanda bölgesinde enerji hub'ı olmak isteyen Türkiye'nin bu hedefine ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Öte yandan, sanayi gelişimini tamamlamayan Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne üye olması her ne kadar çevreyi korumamız açısından önemli bir adım olarak görülse de sanayimizin bundan olumsuz etkileneceği gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir.

Kaynakça

Avrupa Komisyonu, **Türkiye 2007 İlerleme Raporu (COM(2006) 663)**, Brüksel, 6 Kasım 2007, SEC (2007) 1436.

Belkin, Paul, “The European Union’s Energy Security Challenges”, **CRS Report**, May 2007.

Ege, A. Yavuz, “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’nin Uyumu”, (içinde) **AB’nin Enerji Politikası ve Türkiye**, Ed. Yavuz Ege ve diğerleri, UPAV Yayınları, Ankara, May 2004, ss.3-43.

Eler, Levent, “Dünyada Nükleer Enerjinin Yeri ve Tahminler”, Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’ye Yansımaları 3” Konferans, **Europe Bilgi Köprüleri Programı ve UPAV**, Ankara, Eylül 2003.

Enerji Bakanlığı 2006 Yılı Faaliyet Raporu, www.enerji.gov.tr

Ercan, Hakan ve Öz, Gamze, “AB’nin Enerji Politikası ve Türkiye”, (içinde) **AB’nin Enerji Politikası ve Türkiye**, Ed. Yavuz Ege ve diğerleri, UPAV Yayınları, Ankara, May 2004, ss.169-214.

European Commission (2000), Annex 1, “Technical Background Document – Security of Energy Supply”, (**Summary**), **Green Paper**, COM (2000) (769).

European Commission (2006), “Annex to the Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy - What is at stake – Background document”, **{COM(2006) 105 final}**, Brussels, SEC(2006) 317/2.

European Commission (2007) “Energy Corridors: European Union and Neighbouring Countries”, **Project Report, Directorate-General for Research**, Directorate Energy, 2007.

European Commission (2007), Green Paper on “An Energy Policy for Europe”, **{COM(2007) 1 final}**, Brussels, 10.1.2007.

Pala, Cemalettin, “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye’ye Yansımaları 4 Konferansında Sunulan Konuşma Metni”, **Europa Bilgi Köprüleri Programı-UPAV**, Ankara Ekim 2003.

Yorkan, Arzu, “Energy Security of the European Union”, (içinde) **The Future of European Energy Security**, Tischner European University Publications, Polonya, 2006, ss.65-87.

Yorkan, Arzu, “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası ve Türkiye: Fırsatlar ve İşbirliği Alanları”, (içinde) **III. Uluslararası Türk-Asya Kongresi: Çin-Hindistan-Rusya: Stratejik ve Güvenlik İşbirlikleri**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2008 sonunda yayınlanacak.